

kvalifikativ karakteristik, inden for hvilken der ikke kan gores rede for selve dynamikkens specifikke semiologiske karakter.

Som omtalt i indledningen har ovenstående kun været en behandling af ét af de fire afsnit i "Marxisme et structuralisme" (d.v.s. ca. halvdelen af bogen). Det er sket ud fra den betragtning, at det først og fremmest er her, den strukturalistiske behandling af betydningsmanifestationer sættes op mod det, Sebag kun delvis med rette kalder den marxistiske. I stedet for et referat af de øvrige tre afsnit forekom det i øvrigt mere frugtbart at knytte nogle kritiske kommentarer til denne centrale del af bogen. Noget andet er så, at disse afsnit, et om Hegel, et om Marx og et om videnskab og sandhed, hvor der tales om betingelser for humanistisk videnskab, afgjort er læseværdige.

Noter:

- (1) Derimod kan man, hvis global bevidsthed opfattes konsekvent som indsigt i karakteren af en hvilken som helst social betydningsmanifestation, sige at postulatet om proletariatets globale bevidsthed forudsætter en form for determinisme fra basis til overbygning, eftersom proletariatet er defineret ved sin eksistenssituation i basis.
- (2) Her citeret fra "Questions de méthode" 1. afsnit af "Critique de la raison dialectique". Dette afsnit findes nu udgivet på dansk med titlen "Eksistentialisme og marxisme".
- (3) "Millionbevidsthed", p. 53.
- (4) I afsnittet "Histoire et dialectique" i "La pensée sauvage".
- (5) Begreberne kvalifikation og funktion er hentet fra A. J. Greimas: "Semantique structurale". Kvalifikation angiver det statiske prædikat (kan tilnærmelsesvis oversættes til egenskab), funktion det dynamiske prædikat (kan tilnærmelsesvis oversættes til handling).
- (6) Det, man normalt kalder sprogsystemet, er således paradoksalt nok ud fra dette kriterium ikke nogen struktur. Selv om f.eks. de to engelske ord "wood" og "tree" blev "slået sammen" i ét i lighed med det danske "træ" ville det naturligvis ikke medføre en ændring af samtlige de elementer, der indgår i det engelske sprogsystem.
- (7) Ordet "niveau" er faktisk misvisende, idet det i sig selv angiver en spatialisering med metafysiske undertoner.
- (8) I "Écriture, fiction, idéologie" in "Théorie d'ensemble".
- (9) Isotopibegrebet er også hentet hos Greimas. Det kan ca. oversættes til "semantisk sammenhæng".
- (10) Ved det litterære værk som historisk sted skal ganske enkelt forstås at man i en given historisk epoke (som i dette tilfælde er temmelig lang) opererer med et produkt, der kaldes litterært værk.
- (11) I "Esprit" nr. 11, 1963.
- (12) Brugen af distinktionen affirmation vs negation i denne sammenhæng er overtaget fra Kjeld Schmidts artikel "Dogma og pragma" i Vindrosen nr.?. Det er klart at denne skelnen ikke er identisk med den mellem proletarisk og borgerlig videnskab, hvorvidt den er det i et givet tilfælde afhænger af negationens specificering.

Finn Hauberg Mortensen:

TRE TEKSTER AF TOM KRISTENSEN

I. I 1920 udgav Tom Kristensen sin første digtsamling "Fribytterdrømme". I indledningsdigtet "Fribytter" defineres den holdning, forfatteren drømmer om.

A. Tekst:

"Fribytter"

I,	1	Er en Fribytter ikke en Sejler,
	2	der flakker fra grønt til rødt
	3	og vågnende stirrer mod Livet,
	4	men søvnigt mod alt, som er dødt?
	5	Og ligger han ikke og døser
	6	i Læ af Latinersejlet
	7	og ser på de vilde Lande,
	8	som i Havet står omvendt spejlet?
II,	1	Er en Fribytter ikke en Samler,
	2	der spejler Alverden lyst:
	3	– Den kalkhvide Havneby kravler
	4	fra Havet mod blå Bjærges Kyst!
	5	– Af Templernes knaldrøde Porte
	6	bedåres de sorte Svaner!
	7	– Den solhvide Sky forfølges
	8	af de hidsige, mørke Traner!
III,	1	Er en Fribytter ikke en Drømmer
	2	med Sind som et Vands Metal
	3	og Syner som Frugttræers Blade
	4	i drejende, funklende Fald?
	5	Og blir ej den spejlblanke Flade
	6	af Drømmenes Ånde dugget,
	7	når Frugttræers hvide Blade
	8	på et sølvstille Vand blir vugget?

- IV, 1 Er en Fribytter ikke en Skaber,
 2 der kæntrer med sjæleblank Ro
 3 for atter at støbe sig Syner
 4 med lysere, farverig Tro,
 5 for atter med voldsomme Hænder
 6 af skabende Evne krummet
 7 at slynge sin indre Verden
 8 med dens Flammehjul ud i Rummet?

(Cit. efter T. Kristensen: "Fribytterdrømme",
 Gyldendals spættebøger, 67)

B. Kommentar:

Det er karakteristisk for disse fire strofer, at de er holdt i spørgeform. Spørgeren søger gennem sine spørgsmål at give fire svar, der står i relation til hinanden.

Sammenhængen fremgår allerede deraf, at 1. linierne er ens med undtagelse af strofernes kodeord – det sidste i linien. Ordet fribytter forklares i digtet ved ordene sejler, samler, drømmer og skaber. At disse ord er placeret sidst i linien, samt at alle 1. linierne rimer indbyrdes, bidrager til at tøjre opmærksomheden på kodeordene. Versudgangen på -er er den eneste, der findes i samtlige fire strofer. Disse udviser kun i 1. linierne ens rimstilling.

I første strofe spørges, om fribytteren ikke kan beskrives som en sejler, fordi han som denne flakker rundt fra den ene modsætning til den anden. De modsatte poler, grønt og rødt, hentes fra farvernes verden. Sejlerens færd er dog målrettet, idet han kun beskæftiger sig med det levende. Man fornemmer, at der i participiumsformen "vågnende" (I,3) skildres en erkendelsesproces udstrakt i tid, medens "sovnigt" (I,4) betegner en statisk tilstand, der ikke rummer udvikling. Sejlerens forhold til det døde er dødt – til det levende forholder han sig levende. Erkendelsesprocessen har dog ingen hast at dømme efter den afslappede attitude under sejlet. Hans forhold til det levende er tilskuerens. Han kan uforstyrret ligge og nyde synet af de "vilde Lande" (I,7), jvf. verberne "stirrer" (I,3) og "ser" (I,7). Han er passivt modtagende.

Samleren i 2. strofe bringer indtryk sammen og gengiver disse. Han flakker ikke, men spejler (jvf. de to relativsætninger, placeret samme sted i de to strofer (I,2) og (II,2)). Vi får dog at vide, at spejlet selv er med til at præge sit billede – det spejler "lyst" (II,2). Hvad dette indebærer ses af de tre eksempler, der hver tildeles to af strofens linier. Disse seks linier udgør tre digte i digtet. En sammenligning af de to digtere – samleren og det digtende jeg – bliver fristende, fordi den kan vise noget om deres indbyrdes samhørighed eller mangel på samme.

Karakteristisk for de tre små digte er det, at de er naturbeskrivende. Desuden besjæles naturen i dem alle: havnebyen "kravler" (II,3), de sorte svaner "bedåres" (II,6) og skyen "forfølges" (II,7). Det ses, at spejlet fortolker sit billede. Naturscenerierne er alle fremmede og eksotiske. Om elementerne – hvad noget kunne tyde på – er taget fra forskellige steder, er ligegyldigt. Det væsentlige er, at de tilsammen giver indtryk af noget fremmedartet. Samleren er i de vilde lande, nær de stærke påvirkninger. Vildskaben er i de tre små digte søgt gengivet sprogligt på flere måder. De tre digte rummes således i tre udråbssætninger, hvilket bidrager til indtrykket af fanfare. Der sker i alle de tre digte en bevægelse, noteret i de tre verber. I det andet digt hersker der dog tvivl om, hvorvidt den følelsesmæssige dragning også medfører en ydre bevægelse. Det kunne tænkes, at de sorte svaner flyver mod de røde tempelporte, ligesom vilde dyr, der løber ind i bilernes lyskegler om natten. De tre scenerier er meget farvestrålende. Også i farverne er der lagt en bevægelse og kraft. Hvert af digtene indeholder en spænding mellem to kontrasterende farver. I det første ses "– Den kalkhvide Havneby. . . mod blå Bjærges Kyst" (II,4-5), i det andet "Templernes knaldrøde Porte" bagved "de sorte Svaner" (II,6-7) og i det tredje forfølges "– Den solhvide Sky. . . af de hidsige, mørke Traner" (II,7-8). Den aktive spænding i kontrastparrene er meget kraftig. Yderligere bestyrkes den ved, at førsteleddene i disse er sammensætninger, der præciserer det hårdtslående ved farverne. De tre digte er opbygget ens, og deres beskrivelse af omverdenen er af samme art. Man kan tage dem som eksempler på, at samleren spejler verden, således at denne blot leverer farver og former som materialer til den digteriske beskrivelse. Denne organiseres ud fra en æstetisk verdensopfattelse, som kan sættes i relation til den passive betragten i første strofe.

I tredje strofe i det store digt videreføres opfattelsen af fribytteren som den, der spejler: "med Sind som et Vands Metal" (III,2). Vandbilledet går tilbage til 1. strofe, hvor der i 7-8 linie siges, at de vilde lande spejles omvendt i havet. Den omvendte spejling hentyder direkte til det, at spejlbilledet er omvendt, men måske samtidig også indirekte til, at billedet bliver forandret ved at blive anskuet ud fra en æstetisk holdning. Kodeordet er i tredje strofe "Drømmer" (III,1), hvilket svarer til, at den mere aktive del af skaberprocessen her bliver omtalt. Allitterationen mellem s'erne i "Sind som et Vands Metal" (III,2) og "Syner som Frugtræers Blade" (III,3) binder de to fundamentale forestillinger sammen. Det nye naturbillede, frugtræernes blade, der falder, bliver her forbundet med det tidligere kendte med vandoverfladen. Spejlingssynpunktet, som er beskrevet i anden strofe, smelter sammen med visioner og fortolkninger. At skabe kunstnerisk er ikke blot at spejle selektioneret: "Og blir ej den spejlblanke Flade/ af Drømmenes Ånde dugget, /når Frugtræers hvide Blade/ på et sølvstille Vand blir vugget?" (III,5-8).

Den afsluttende strofes kodeord er ikke samler, men "Skaber" (IV,1). Hermed er lagt afgørende vægt på betydningen af de syner, der blev skildret i tredje strofe. Disse syner bliver skabt bl.a. ved at man uanfægtet og æstetisk betragtede "med sjæleblank Ro" (IV,2) ødelægger sit forhold til omverdenen f.eks. de sociale relationer. Fribytteren, der stadig befinder sig i vandbilledet, kæntrer. Den stemning, han får ud af en sådan kæntring er "en lysere, farverig Tro" (IV,4) sikkert af samme art som den, der lå bag de "lyse" digte i anden strofe. Skaberen skal her i den afsluttende strofe ikke reproducere den ydre verden i sin kunst, han skal kaste sin indre verden tilbage i hovedet på den ydre. Den indre verden er bestemt af følelser, der stammer fra en æstetistisk opfattelse af den ydre. Man skal have distance til på én gang at kæntrere og nyde følelsen af det. Nydelsen skal så slynges "ud i Rummet" (IV,8) i kunstværket.

Det digtende jeg har med sine fire spørgsmål givet fire beskrivelser af fribytteren og hans holdning. Om det drejer sig om fire forskellige måder at være fribytter på, eller om der er tale om en udvikling hen mod et ideal, er uvist. Sikker er det, at der her findes noteret noget om forskellige måder at give udtryk for sin opfattelse af verden – fra den helt passive til den kunstnerisk skabende. Sikker er det endvidere, at alle de fire aspekter af fribytterholdningen har den æstetistiske verdensopfattelse som basis.

Eksempler på, hvad der kan komme ud af en sådan kunst, gives i de tre beskrivelser inden for digtets egne rammer, men findes også i resten af digtsamlingen. Digtet "Rio Janeiro" er et af eksemplerne på en beskrivelse, hvor sceneriet anskues ud fra en æstetistisk synsvinkel. Alt i byen opfattes som myldrende, vilde farver og former, der blot eksisterer for nydelsens skyld, jvf. f.eks. digtets sidste strofe:

"Rio Janeiro! Rio Janeiro
flagrer med brogede Klude for Vinden.
Søen stormer i blå Kaskader
ind på Solbyens Strandpromenader.
Med løftede Skørter og spulede Sko
og pjasket til foruden og -inden,
med bareste Mandfolkeskanker,
hårede Ben, der er sejge som hugne Planker,
det ganske Rio
vælder barduus rundt
i vildt Proletarbundt,
et Pjaltes og Farvers skingre Hallo".

(Cit. "Fribytterdrømme", jvf. oven for)

En konsekvens af denne holdning er det, at Tom Kristensen i digtet "Itokih" lader sproglyd uafhængigt af dens oprindelige mening være materiale for digtet. Det æstetiske indtryk af lyd eller syn – ikke

betydningen – bestemmer funktionen. Når revolutionen beskrives i digtet "Landet Atlantis", er det derfor heller ikke den etiske, moralske eller politiske revolution, der er tale om, men en anskuelse af skønheden i det materielle resultat af revolutionen og anarkiet, jvf. f.eks. anden strofe:

"Skon som en sønderskudt Banegård er
vor Ungdom, vor Kraft, vore vilde Idéer,
skøn som Revolverens isgrønne Stjerne,
der fødes i Nuet med smældende Véer
på Ruden i Revolutionens
skingrende Glasklangs-Caféer".

(Cit. "Fribytterdrømme", jvf. oven for)

2.

I 1922 udgav Tom Kristensen digtet "Henrettelsen" i samlingen "Paafuglefjeren".

A. Tekst:

"Henrettelsen"

- I, 1 Se, Bodlen renser tredje Gang
2 sit Sværd for Blod og Fugt,
3 og trende røde Flammer staar
4 paa Kluden, han har brugt;
5 men jeg er hovedløs og død,
6 naar sjette Gang en Flammes Glød
7 slaar ud, slaar ud
8 paa Bødlens Klud.
- II, 1 Vi knæler ned, vi tyve Mand,
2 med Hovedet strakt frem,
3 og jeg skal se det blanke Sværd
4 slaa hovedet af fem;
5 men sjette Gang, men sjette Gang
6 naar Tiden bliver dødsens lang,
7 er Øjet i,
8 er alt forbi.
- III, 1 Nu pudser Bodlen fjerde Gang
2 sit Sværd med samme Klud,
3 mens Nummer fire ramler om,
4 og Blodet pøser ud,
5 og Bødlen træder ganske nær;
6 jeg skelner Hæftet paa hans Sværd,
7 et Dragesving
8 paa Hæftets Ring.

- IV, 1 Saa drejer jeg mit Hoved lidt
 2 og ser ham true stor og graa
 3 med raget Skal og nøgen Pisk
 4 mod Himlen, som er blaa.
 5 Jeg ser hvert enkelt Haar, der gror
 6 i Bødlens Bryn og Næsebor.
 7 Jeg ser og ser
 8 nu mer og mer.
- V, 1 Nu renser Bødlen femte Gang
 2 sit Sværd for Fugt og Blod
 3 og Hovedet af Nummer fem
 4 er standset ved hans Fod;
 5 men Tiden er saa evigt lang
 6 til sjette Gang, til sjette Gang.
 7 Jeg tror ej mer,
 8 at noget sker.
- VI, 1 Er Verden gaet helt i Staa?
 2 Er Sværdet fuld af Fugt?
 3 Skal Bødlen evigt pudse det
 4 og aldrig faa det brugt?
 5 Min Nakke smerter uden Stands,
 6 og Smerten slaar en ilsom Krans
 7 i Halsens Kød.
 8 Er jeg mon død?
- VII, 1 Nej, Bødlen staar endnu og ser
 2 langs Sværdets tynde, sejge Ægg.
 3 Saa træder han det næste Skridt
 4 og standser — maaler — gaar lidt væk.
 5 Jeg ser en Bille vandre tryg
 6 med grønt Metal paa hvælvet Ryg,
 7 den vandrer mod
 8 en Bøddelfod".

(Cit. efter "Tom Kristensen i poesi og prosa",
 Gyldendal, 63)

B. Kommentar

Dette digt kan betragtes i lyset af bemærkningerne til digtet "Fribytter". Vi har i "Henrettelsen" ikke længere at gøre med en karakteristik af en holdning ved hjælp af retoriske spørgsmål, men med fremstilling af et

konkret handlingsforløb, denne holdning står i relation til. Her beskrives ikke en abstrakt størrelse, men et jeg, der bliver påvirket af en række handlinger.

Digtet "Henrettelsen" ejer en rytme mellem stroferne. Stroferne I,III,V og VII har begyndelseslinier, der er variationer over samme tema: nu renser bødlen tredje, fjerde, femte gang sit sværd med kluden. Vi hører aldrig om den sjette gang — der skulle det digtende jeg have været halshugget. Man forventer ifølge digtets indbyggede rytme, at denne halshugning skulle have været sket i begyndelsen af strofe VII, men den indledes med et: "Nej, Bødlen staar endnu og ser" (VII,1).

I stroferne I,III og V beskrives, hvorledes én af de tyve bliver halshugget. I strofe VII beskrives scenen, der går umiddelbart forud for det digtende jeks egen aflivning. Det er bemærkelsesværdigt, at der i alle disse strofer findes to forskellige synsvinkler på slagtescenen. Alle stroferne indledes med en rent æstetisk beskrivelse af optrinnet. I de enkelte strofer beskrives her, hvorledes blodet slår ud som flammer på kluden, hvorledes det sprøjter, og hvorledes hovedet ruller. Alt dette betragtes med den sjæleblanke ro, der blev krævet af fribytteren i digtet "Fribytter". Et synsvinkelskift pointeres tydeligt i 1. og 5. strofe ved brug af ordet men. Ændringen finder dog sted i alle disse strofer (I,5 III,6 V,7 VII,5). Efter skiftet drages det digtende jeg alle steder ind i den situation, der tidligere er beskrevet æstetisk. Jeg'et bliver medspiller i stedet for tilskuer. Den følelsesmæssige påvirkning markeres sprogligt af gentagelser, der i disse strofer kun forekommer, hvor synsvinklen omfatter det digtende jeg, og hvor holdningen ikke er æstetisk (I,7 V,6). Det er karakteristisk, at gentagelserne netop findes, når der reflekteres over det, der er beskrevet tidligere med følelsesmæssig distance. Angsten spores i det sproglige udtryk. Der er i stroferne III og VII også tale om, at synsvinklen medtager det digtende jeg, men her koncentrerer jeg'et sig om sansning af sceneriet ud fra en æstetisk holdning. Bøddelen kommer nærmere, hvorfor flere og flere detaljer kan registreres (III,6 og VI,5). Den ydre oplevelse standser ved sin gru den indre refleksion og angsten for døden bliver forvandlet til et ønske om at dø. Måske kan man opfatte det ekstremt skarpe sansebillede i slutningen af strofe VII som set af det digtende jeg, efter at hovedet er hugget af, således betragtet kom dette hoved til at rulle i samme bane som det, der omtales i strofe V,4. Når den mulighed påstår, er det fordi, det i digtet skal være tilsløret, om det digtende jeg er slået ihjel eller er levende i sidste strofe.

Stroferne II,IV og VI er alle set fra digterjæg'ets synsvinkel. Først betragter jeg'et sig som en af de tyve, der skal halshugges. I anden strofe forekommer en gentagelse, der peger bagud mod første, og som knytter strofen sammen med den holdning, der er iagttaget i dele af den tidligere omtalte gruppe strofer: "men sjette Gang, men sjette Gang" (II,5). I strofe

IV forekommer sanseiagttagelser, som dem, der tidligere er omtalt, men her fulgt af refleksion over det sete: "Jeg ser og ser/ nu mer og mer" (IV,7-8). Strofe VI benyttes til at skildre det ønske om døden, som angsten fremkalder.

Set ud fra sin verdensopfattelse viser digtet altså en partiel lighed med "Fribytter", men det viser samtidig, hvilke konsekvenser de vilde handlinger og oplevelser får for dem, der deltager i dem. Den sjæleblanke ro kan ikke bevares i forliset. Slagtescenen kan af den, der skal slagtes, ikke betragtes som et skønt skuespil på linie med f.eks. den isgrønne stjerne i "Landet Atlantis".

3.

I 1932 holdt Tom Kristensen et foredrag i radioen med titlen "Æstetiske Problemer og Politik". Det blev samme år udgivet under titlen "Kunst, Økonomi, Politik". Her skriver Tom Kristensen bl.a., at kunst for kunstens skyld – æsteticismen – vil tjene kapitalismen, fordi den bliver ufarlig ved at hylde det bestående. Det samme synspunkt udtrykkes i romanen "Hærværk" fra 1930.

A. Tekst:

"Nu skulde man tro, at Teorien om den tendensløse Kunst ogsaa var upolitisk, og Kunstnerne har maaske selv troet det. De er altid tilbøjelige til at mene, at de staar uafhængige af Politik. Men deres Sukces burde have overbevist dem om noget andet. Baade Gautier og Mérimée levede et langt og herligt og ufarligt Liv, og Englænderen, Oscar Wilde, en anden Æstetiker, var saamænd aldrig blevet puttet i Fængsel, havde han ikke været saa overmodig, at han havde anlagt Sag mod en Adelsmand. Det Samfund, som disse Digttere tilhørte, var netop den sejrrige Kapitalismes, saadan som det udviklede sig efter den store, franske Revolution; og det skulde snart afsløre sit inderste Væsen".

"Kunde Samfundet ikke vedligeholde en Kunst, baseret paa den gammeldags, kristne Moral, – kunde den ikke bevare Masken, – skulde den indrømme Kunsten retten til Oprør, – saa var det bedre, at Kunstnerne gjorde Oprør for Nydelsens Skyld end for nogetsomhelst andet. Derfor blev æsteticismen Kapitalismens letsindige Tvillingebroder".

"Ungdommen maa opgive sin æstetiske Ubevidsthed helt, det vil sige: den maa blive politisk, ellers bliver den kun svingende og lunefuld. Og det konstante, sikre Fremstød er dog Maalet for en Generations kunstneriske Stræben. Ungdommen maa altsaa blive politisk".

(Cit. efter T.Kristensen: "Kunst, Økonomi, Politik", 32, s. 7, 8 og 16).

B. Kommentar:

De tre her citerede tekster, digtene "Fribytter" og "Henrettelsen" samt fragmenterne af radioforedraget kan tages som udtryk for, at Tom Kristensen i tidsrummet 1920-1932 har produceret tekster, der indeholder forskellige udsagn om kunstens forhold til den ydre omverden. Teksterne kan siges at være repræsentative for den mængde af tekster, Tom Kristensen har produceret i det givne tidsrum. Det ligger derfor nær, at postulere, at der gives udtryk for en generel ændring i holdning. Der er sket en forøgelse af ansvarligheden og den politiske bevidsthed frem gennem forfatterskabet. Ansvarligheden gik ikke senere tabt – jvf. eks. novellesamlingen "Hvad er Heta?", medens troen på en socialistisk politik blev svækket. Ændringen i opfattelsen af kunstens forhold til den ydre verden manifesterer sig ligeledes i, at det senere forfatterskab bliver mere præget af essays, kritik, prosafiktion og lejlighedsdigte. Det væsentlige er, at den æsteticistiske holdning forsvandt med de to første digtsamlinger.

Både udviklingen frem mod foredraget "Æstetiske Problemer og Politik" og det videre udviklingsforløb i forfatterskabet er blevet vurderet negativt og positivt alt efter den grundholdning, vurderingsmændene selv har haft. Man kan dog i vide kredse spore en tendens til at ville fastholde Tom Kristensen på hans tidligste synspunkter, omend han selv senere har dementeret dem.

Man kunne måske med Tom Kristensen mene, at der må være interesser, der ser deres fordel i, at opfatte kunsten som en æstetisk sag. Man kunne måske endog benytte den eksisterende litteraturhistoriske placering af forfatterskabet som et eksempel på, at en systematisering for det første altid vil ske på systembyggerens vilkår, og for det andet på at visse systembyggere tænker for meget i strømninger og gennembrud og for lidt i kategorien "den på et tidspunkt eller i et tidsrum eksisterende litteratur".

At problematikken ord-gerning, æsteticisme-bevidsthed forblev aktuel og åben, og at Tom Kristensen ikke selv mente at have realiseret idealet, ses af digtet til Gustaf Munch-Petersen, der faldt i Spanien som frivillig. Anden strofe lyder:

"Ordene kom fra det Indre,
ingen af os kan forstaa.
Ingen Besindigheds Vægte
bærer dit Prosadigt paa.
Det, som du sagde, var Sandhed
samme Sekund, det blev til;
ikke et tænksomt: jeg tænker;
kun et halsløst: jeg vil".

(Cit. efter "Tom Kristensen i poesi og prosa").

Tzvetan Todorov (red.): *Langages* 17 (marts 1970): l'énonciation.

Interessen for ytringen som en handling, for l'énonciation ved siden af l'énoncé, er for alvor slået igennem i Frankrig, og det med fuld erkendelse af, at andre end franskmænd har ydet noget til belysning af sagen – hvis man skal domme efter ovennævnte hæfte, der bl.a. bringer et par angelsaksiske bidrag i oversættelse og bebuder en fransk udgave af John R. Searle's vigtige bog *Speech Acts*. Hovedanfægtelsen ved beskæftigelsen med dette emne er for mange, at man jo her har at gøre med *la parole* og ikke *la langue* – hvilket er tvivlsomt, da en ytrings status som en bestemt handling og aflæsning som sådan i høj grad er noget kodificeret. Todorov, den allestedsnærværende, har sørget for en god indledning og bibliografi; nogle af bidragene kunne nok have været erstattet af andre mere spændende, men udgivelsen må alligevel hilses velkommen som udtryk for et interessefællesskab tværs over kanalen, og dammen med.

Goeffrey N. Leech: *A Linguistic Guide to English Poetry*. London (Longman's) 1969.

Angelsakserne udgiver utallige indførende bøger for studerende af de yngste aldersklasser, de fleste ur-traditionelle og interesseløse. Her er undtagelsen. De fænomener i digterisk sproganvendelse, som Leech er opmærksom på, og de kriterier, han opstiller til deres linguistiske beskrivelse, er næsten alle relevante og informative. Han har lært bl.a. af Prager-skolen og af amerikanske linguisters lyrik-beskrivelser, og resultatet er blevet en lærebog i retorik, der arbejder med fremtidens begreber og ikke med en fjern fortids. Således er beskrivelsen og inddelingen af *figurerne* interessant (Leech har skrevet et glimrende essay herom i Roger Fowler (ed.): *Essays in Style and Language*, 1966). Bogen går frem i adstadigt tempo og er fuld af barmhjertige eksempler. Den skal min tro på julebordet!

Walter A. Koch: *Vom Morphem zum Textem/From Morpheme to Texteme*. Hildesheim (Olms Paperbacks) 1969.

Forf. har her samlet sine artikler fra før og efter sin (noget skuffende) bog "Recurrence and a Three-Modal Approach to Poetry". Også her skuffes den af titlen rejste forventning noget af indholdet; vi får således ikke at vide, hvad et "textem" egentlig er, men bortset herfra lykkes det Koch at definere en række begreber af interesse for tekstbeskrivelse. Vægtigst er nok "A Preliminary Sketch of a Semantic Type of Discourse Analysis" (opr. i *Linguistics* 1964), ved siden af arbejder af Z. S. Harris og A. A. Hill vel nok det hidtil mest givende om discourse analysis. Forf. skriver kort, knapt og præcist. Han demonstrerer udmærket begreb om, hvilke faktorer der er af æstetisk interesse i litteratur. Bogen fortjener opmærksomhed for de nye analysebegreber den introducerer og de definitioner den giver af gammelkendte.

C.K.